

досудового розслідування.

Як свідчить практика, у випадку затримання до відповідальності притягуються лише особи, які безпосередньо вчиняли конкретні неправомірні дії, в той час як лідери та інші учасники, залишаються поза увагою органів досудового розслідування, що дає їм можливість продовжувати свою злочинну діяльність. Розслідування починається з проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, які на початковому етапі дають змогу встановлення певної інформації та наявної слідчої картини [3]. Основними серед них є – проведення огляду місця події або обшуку.

Варто зазначити, що успішному проведенню вищезазначених слідчих (розшукових) дій сприяє дотримання певних принципів, які вироблені криміналістикою й загальною слідчою практикою, зокрема:

- єдине керівництво оглядом або обшуком;
- своєчасність і невідкладність;
- об'єктивність, всебічність і повнота;
- цілеспрямованість;
- планомірність і системність;
- застосування науково-технічних засобів;
- забезпечення заходів безпеки;
- використання допомоги громадськості;
- використання оперативної інформації.

У сучасному українському законодавстві формується кримінально-правова та криміналістична основа протидії організованій злочинності. На основі аналізу наукових робіт з криміналістики та слідчої практики, можливо зробити висновок, що організована злочинність має лише її притаманні ознаки та її слід виділяти як окрему форму співучасті.

Насамкінець слід зазначити, що криміналістична характеристика певного виду або групи злочинів є важливою частиною окремої криміналістичної методики та має не тільки велике теоретичне значення, а й застосовується в практичній діяльності під час організації розслідування.

1. Невідома Н.В. «Вчинення злочину організованою групою»: монографія/ Х: Право, 2017. – 224 с.

2. Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] /М.І.Панов, В.Ю.Шепітько, В.О.Коновалова та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. 728 с.

3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»: Закон України №3341 – XII // ВВР, - 1993. - №35. //Законодавче забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Збірник нормативно-правових актів / Упорядник: І.В. Сервещкий, С.І. Ніколаюк, Р.О. Коніжай, В.І. Лазутко, О.М. Юрченко. – К.: НАВСУ, 2001.

УДК 343.9

DOI: 10.31733/17-03-2023-446-448

Олександр КРИВОПУСК

викладач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ

Невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування в умовах збройної агресії є актуальним питанням, про що свідчать статистичні дані. Зокрема, згідно відомостей, які відображені у Єдиному звіті про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування, з моменту повномасштабного вторгнення росії, було зареєстровано 722 злочини за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 166 Кримінального Кодексу України, і лише 33 обвинувальних акти органами досудового розслідування було

направлено до суду [1]. Така незначна кількість направлених обвинувальних актів свідчить про наявність певних проблем, які виникають під час досудового розслідування. Важливу роль під час розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, відіграють дані, які характеризують особу злочинця, що дають змогу встановити ознаки злісності в його діях, що є однією з обов'язкових умов настання кримінальної відповідальності.

Слід погодитися із науковцями, які зазначають, що успіх розслідування злочину, в першу чергу, забезпечується своєчасним виявленням причетних до злочину осіб і збором доказів, які б підтверджували їх винуватість [2, с.41]. До того ж, більшість авторів, які проводять дослідження особи злочинця, виділяють наступні критерії, що дозволяють згрупувати характеристики таких осіб: соціально-демографічні, морально-психологічні та біологічні властивості.

Розглядаючи соціально-демографічні властивості злочинця, який вчиняє злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, варто звернути увагу на її освітній рівень, професію (місце роботи), наявність судимостей (або фактів притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 184 КУпАП) тощо.

Проведеним дослідженням матеріалів кримінальних проваджень, які кваліфіковані за ст. 166 КК України, встановлено, що злочинці в переважній більшості мають середню освіту (77,82 %), у 12,5 % - неповну середню, а у 6,25 % випадків особа не мала освіти. Найменший відсоток осіб, притягнутих до відповідальності, мають вищу освіту (лише у 3,43 % випадків).

Щодо професійної зайнятості осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 166 КК України, слід зауважити, що 96,50 % злочинців на момент притягнення до кримінальної відповідальності офіційно були не працевлаштовані. Основним джерелом доходу переважної більшості злочинців є отримання грошової допомоги від держави у вигляді соціальних виплат на утримання дитини, або допомоги по безробіттю. Також особи, притягнуті до відповідальності, як правило, працюють без укладання трудового договору з роботодавцем, або заробляють випадковими (разовими) чи сезонними заробітками.

Згідно проведеного аналізу судово-слідчої практики, можна сказати, що здебільшого особи, які вчиняють злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, раніше не притягались до кримінальної відповідальності. Таким чином, 73,34 % осіб раніше не притягались до кримінальної відповідальності, 20 % (відповідно до ст. 89 КК України) вважаються такими, що не мають судимостей. Раніше судимими є 6,66 % осіб.

Враховуючи особливості досліджуваного нами питання, пропонуємо звернути увагу на факти притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 184 КУпАП за ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання і виховання малолітніх та неповнолітніх дітей [3]. Це дозволить зробити висновки щодо ставлення злочинця до виконання покладених на нього законодавством обов'язків по догляду за дитиною. Дослідивши матеріали кримінальних проваджень, 18,75 % осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за ст.166 КК України, раніше були притягнуті до адміністративної відповідальності за ст.184 КУпАП.

Досліджуючи матеріали кримінальних проваджень, нами встановлено, що переважний відсоток осіб, притягнутих до відповідальності, є такими, що не перебувають в шлюбі – 75,82 %. Проживають і ведуть спільне господарство спільно з цивільним чоловіком (дружиною) 85,74 % громадян. При цьому 62,75 % осіб проживають спільно з біологічним батьком (матір'ю) потерпілої особи. Досліджуючи дане питання ми дійшли висновку, що такий дисбаланс викликаний свідомим зловживанням правом, з метою отримання статусу «одинок мати» («одинокий батько»), для подальшого отримання грошової допомоги, та використання отриманих коштів для власних потреб.

Володіння відомостями про морально-психологічні якості дозволяє отримати найбільший обсяг відомостей, які характеризують особу злочинця, без яких проведення досудового розслідування даного злочину фактично унеможливується.

В переважній більшості, а саме 92,35 % злочинців формально не перебувають на обліках у лікарів нарколога та психіатра. Проте, вивчаючи матеріали кримінальних проваджень, вважаємо за доцільне наголосити, що більшість осіб, притягнутих до відповідальності, характеризуються негативно за місцем постійного проживання. Крім

цього, з матеріалів кримінальних проваджень, де потерпілими є малолітні або неповнолітні, можна зробити висновок, що адміністрація шкіл або дошкільних закладів характеризують такі сім'ї здебільшого негативно. Допитані під час досудового розслідування штатні психологи та педагоги, які контактували з сім'ями, де було вчинено злочини, наголошували, що діти, як правило, засвоювали навчальну програму не в повному обсязі, мали негативні або посередні успіхи в навчанні, систематично пропускають заняття без поважних причин. Крім цього, свідки, з числа сусідів або близького оточення злочинців, під час допиту заявляли, що притягнуті до відповідальності зловживали алкогольними напоями, в результаті чого нехтували обов'язками по догляду за дітьми.

Проведеним дослідженням встановлено, що 14,29 % сімей, де батьків (опікунів чи піклувальників), яких було притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК України, знаходились на обліку служби у справах дітей та сім'ї, як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах. Проведеним опитуванням посадових осіб соціальних служб, зокрема служби у справах дітей, встановлено, що особи, які вчинили злочини, передбачені ст. 166 КК України, систематично нехтують вказівками працівників служб. Під час обстеження умов проживання дитини, як правило, фіксується незадовільний санітарний стан помешкання. До того ж, батьки потерпілого досить часто перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

Розглядаючи біологічні ознаки особи злочинця, можна сказати, що найчастіше вчиняють даний злочин жінки, а саме 93,75 %. Проведений аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що середній вік притягнутих до відповідальності осіб складає, в переважній більшості, 30-35 років (76,84 % випадків).

З огляду на специфіку досліджуваного нами питання, можна наголосити, що дослідження відомостей про особу злочинця, під час розслідування злісного невиконання обов'язку по догляду за дитиною або особою щодо якої встановлена опіка чи піклування, дає змогу слідчому встановити дані про: спосіб вчинення злочину; наявність ознаки «злісність» в діяннях злочинця, яка є однією з обов'язкових вимог притягнення до кримінальної відповідальності. Також це дозволить приймати рішення про проведення необхідних судових експертиз, ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій та забезпечити виконання завдань досудового розслідування.

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіційний сайт Офісу генерального прокурора: веб-сайт URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 02.03.2023).

2. Павлова Н.В., Птушкін Д.А., Чаплинський К.О. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням об'єктів нерухомого майна: монографія. Дніпро, 2019. 196 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Офіційний сайт Верховної ради України: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення 02.03.2023).

УДК 343.102

DOI: 10.31733/17-03-2023-448-451

Альберт ВОЛЬТОБРИСОВ

студент ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Анатолій ЧЕРНЕНКО**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РОБОТА ТА МЕЖІ КОМПЕТЕНЦІЇ СЛІДЧОГО СУДДІ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В Україні з 24. 02. 2022 введено воєнний стан [1]. На сьогодні, у період війни в Україні слідчі судді відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання міжнародних стандартів. Стандартів міжнародного гуманітарного права та захисту прав людини. Вони здійснюють контроль за його проведенням у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі